

Над.М. Гаркуша, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)
К.О. Твердохліб, асп., асист. (*ХДУХТ, Харків*)

СУТЬ І СКЛАД МАТЕРІАЛЬНИХ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Матеріальні оборотні активи є однією із головних складових ресурсного потенціалу підприємства. Питання раціонального використання матеріальних оборотних активів займають важливе місце в системі заходів, направлених на підвищення ефективності роботи підприємства і укріплення його фінансового стану. Це свідчить про потребу всебічного теоретичного дослідження цієї категорії, а ґрунтовне розуміння її сутності та складу мають велике значення.

Проблеми дослідження сутності та складу поняття «матеріальні оборотні активи» знайшли відображення в працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Разом з тим, аналіз економічної літератури засвідчує, що погляди авторів не завжди співпадають – простежується ототожнення категорій «запаси», «матеріальні ресурси», «виробничі ресурси», «виробничі запаси». У сучасній господарській практиці, нормативних документах та економічній літературі пропонуються також різні підходи до визначення складу матеріальних оборотних активів. Треба зазначити, що це призводить до зниження ефективності процесу управління матеріальними оборотними активами, яке проявляється в погіршенні основних показників ділової активності, фінансової діяльності та інвестиційної привабливості підприємства.

Аналіз поглядів учених на висвітлення сутності та складу матеріальних оборотних активів, виявив, що окремі науковці застосовують відносно зазначених активів терміни «товарно-матеріальні цінності», «товарно-матеріальні запаси», «матеріальні цінності», «матеріальні ресурси». На нашу думку, поняття «товарно-матеріальні цінності» ідентично поняттю «товарно-матеріальні запаси». В самій назві визначається, що це матеріальні оборотні активи, а їх елементами є різні види запасів. Що стосується термінів «матеріальні цінності» та «матеріальні ресурси», то треба зауважити, що це не тотожні поняття. Значення матеріальних цінностей є більш змістовним, ніж матеріальні ресурси. Вважаємо, що до матеріальних цінностей можуть бути віднесені усі запаси, тобто оборотні матеріальні активи, і засоби праці (основні засоби), а матеріальні ресурси – це виробничі запаси і засоби праці.

В нормативних документах, які визначають відображення матеріальних оборотних активів в обліку, звітності, а також в

Податковому кодексу теж немає єдиного підходу до трактування матеріальних оборотних активів. Більш того, сутність поняття «матеріальні оборотні активи» надається як складова загальних оборотних активів і не міститься визначення матеріальних оборотних активів підприємства.

Так, у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НП(С)БО 1) надано визначення загальних оборотних активів. Виходячи із цього визначення, матеріальні оборотні активи, дебіторська заборгованість і витрати майбутніх періодів віднесені до складу інших активів. У зазначеному стандарті поняття «запаси» виступає як синонім до матеріальних оборотних активів.

Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності у бухгалтерському балансі передбачено відображення матеріальних оборотних активів за статтею «Запаси» (відображається загальна вартість активів, які визнаються запасами згідно (П(С)БО 9)). Тобто, згідно цього нормативного документу матеріальні оборотні активи також вжито як синонім поняття «запаси». При цьому виділено із складу запасів чотири групи активів: виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію та товари. Цим же документом передбачено і склад виробничих запасів, до яких віднесено вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу.

Таким чином, вищенаведене дозволяє зробити висновок, що категорія «матеріальні оборотні активи» тотожна категорії «запаси», а виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція та товари є їх складовими.

Проведене дослідження по уточненню сутності та виокремлення складових елементів матеріальних оборотних активів з позиції трансформації цінностей у результаті реалізації господарської діяльності дозволяє надати наступне визначення: «матеріальні оборотні активи - це сукупність економічних ресурсів у вигляді запасів, цілеспрямовано сформованих для виробничого процесу, які контролюються підприємством, призначені відповідати функціональній направленості й обсягам господарської діяльності суб'єктів господарювання у відповідності з місією і стратегією їх економічного розвитку, використання яких призведе до отримання економічних вигод у майбутньому».